

ЛІТАРАТУРНАЯ ТВОРЧАСЦЬ НА ВАРЦЕ ДУШЫ

Творчасць маладых... Якая яна? Чым жыве маладое пакаленне? І асабліва студэнцкая моладзь? Менавіта яна заўсёды была рупарам новых пачуццяў, новых ідэй, шчымліва рэагавала на ўсе падзеі, якія адбываліся ў грамадстве. Па стане той творчасці, якая вырываецца з душы, розуму моладзі, праліваецца на паперы, можна меркаваць аб духоўным і фізічным яе здароўі. Ды не толькі яе адной, а ўсяго грамадства. У час інфармацыйных інавацый чым можна здзівіць? Усё камп'ютарызавана, усё тэхнізавана. Чалавек стварыў вялікую колькасць самых разнастайных машын і значна палепшыў сваю працу, жыццё: машына лічыць, машына мые, машына спрабуе змяніць кнігу. Аднак ёсць тонкія рэчы, якія ідуць з душы, а, можа, з космасу праз душу, ды яшчэ і не праз кожную душу. Толькі праз самыя вытанчаныя душы ідзе з нябёсаў музыка, жывапіс, паэзія, проза ці іншыя віды творчасці.

Менавіта ў час інфармацыйных тэхналогій значная частка моладзі ўсё ж цягнецца да мастацкай творчасці, у прыватнасці, літаратурнай. Што аб'ядноўвае гэтых маладых людзей, што ім (і нам абавязкова!) для творчасці? Гаворачы пра літаратурную творчасць, варта заўважыць, што моладзь піша ў розных жанрах: прозе, паэзіі, драматургіі. І ўсё ж на першае месца прэтэндуе паэзія. (А гэта ж зараз так нямодна!) Чаму менавіта вершы?

Калі паглядзець у глыбіню стагоддзяў, то можна зразумець, чаму самым запатрабаваным з'яўляецца вершаванае слова. Успомнім хіба вопыт «Нашай нівы» (пачатак XX стагоддзя), калі толькі на старонках гэтай газеты было надрукавана звыш тысячы паэтычных твораў. Вершы маладых беларускіх паэтаў тых гадоў – гэта паэзія вялікіх мастацкіх адкрыццяў.

Маладыя паэты імкнуліся зазірнуць ва ўнутраны свет чалавека, годнасць якога спрадвечу прыніжалася, а духоўная веліч адмаўлялася. Гэта была паэзія, якая змагла выявіць духоўнае багацце беларускага народа, паказаць яго нацыянальны характар: *«А хто там ідзе, а хто там ідзе / У агромністай такой грамадзе? / – Беларусы»* (Я. Купала); *«Біце ў сэрцы іх – біце мячамі, / Не давайце чужынцамі быць! / Хай пачуюць, як*

сэрца начамі / Аб радзімай старонцы баліць...», «Жывеш не вечна, чалавек <...> Жыві і цэльнасці шукай, / Аб шыраце духоўнай дбай» (М. Багдановіч). Паэзія – заклік, паэзія – праўда, якая імкнулася абудзіць лепшыя струны чалавечай душы.

У ліхія 40–50-я гады паэзія клікала да змагання: *«Партызаны, партызаны, / Беларuskія сыны! / За няволю, за кайданы / Біце гітлерцаў паганых, / Каб не ўскрэслі век яны» (Я. Купала), падымала ў атаку байцоў: «Злосна сказаў: «Уставай, пяхота! / Мы не на пляжы, а на вайне». / І лёг на змяіныя скруткі дроту. / І дзвесце салдацкіх запаленых ботаў / Прайшлі па яго спіне» (П. Панчанка). Вершы, як правіла, пісалі і пішуць не раўнадушныя людзі, а тыя, каму баліць, хто хацеў і хоча бачыць лепшай краіну і людзей: «Непакой за цябе, зямля мая, / За твой ураджай, спакойны сон, / За дрэва кожнае ў гаях, / За весніх песень перазвон, / Непакой за цябе, зямля мая, – / Мой хлеб надзённы»; «Я спытаў чалавека, / Які прайшоў праз агонь, / І воды, / І медныя трубы: / – Што самае цяжкое / На гэтым свеце? / І ён адказаў: / – Прайсці праз вернасць» (М. Танк); «Брат мой! Братка мой! Братачка родны! / Адкажы – сам сабе адкажы: / Чым зрабіўся табе непрыгодны / Скарб бяспэчэнны тваёй жа душы? / Ад чаго так бяздумна, бязмоўна / Ты яго выракаешся сам? / І чаму табе так усё роўна, / Што аборай становіцца храм? <...> Схамянися ж, ачніся, агледзься! / Ды разваж, ды раздумаў як след: / Што пакінеш ты з поля ў налецце? / З чым нашчадкі пакажуцца ў свет?» (Н. Гілевіч).*

Прыкладаў можна прывесці мноства. Дык чаму менавіта вершаваны твор аказвае такія моцны водгук, чаму ён абуджае самыя тонкія струны чалавечай душы?

Краіна Паэзія – незвычайная: калі ў прозе, драме прадметам адлюстравання з’яўляецца чалавек, яго ўчынкі, лёс, рэчаіснасць, аўтар нібы назірае за героямі збоку, то непасрэдным прадметам паэзіі з’яўляюцца пачуцці, перажыванні, думкі аўтара, выкліканыя самымі разнастайнымі з’явамі сусвету. Перажыванні чалавека ў лірыцы з’яўляюцца асабістымі, даюцца ў самараскрыцці, а не апісваюцца аўтарам нібы збоку. У вершы няма разгорнутых падзей, якія б мелі пачатак і канец, таму лірыку характарызуе сцісласць паэтычнай думкі і пачуцця.

Вядома, што значэнне слова ў лірыцы больш ёмкае, змястоўнае, больш глыбокае, чым непасрэднае, першаснае, прамое.

Мастацкасць зместу лірычнага твора ствараецца гучаннем слоў, іх размеркаваннем у радку, рытмічнымі чаргаваннямі. Адзінства перажывання і мовы ў лірыцы – найважнейшая ўмова яе эстэтычнага ўздзеяння на чытача.

Даследчыкі сцвярджаюць, што лірыка – выключны педагогічны сродак: яна здольна актывізаваць эмацыянальна-маральныя магчымасці чалавека: мастацкі твор можа стварыць у чалавека такі самы душэўны стан, які выклікае рэальная падзея. За кожным творам паэтычнага зборніка «Апошні дзень лета...» стаіць канкрэтны чалавек з яго думкамі, пачуццямі, хваляваннямі. Якія яны?.. Як пададзены?.. У якой форме? Тут ёсць і вершы-развагі, і вершы-партрэты, і вершы-апісанні і інш. Бадай, самы лепшы адказ на ўсе пытанні даў Рыгор Барадулін, які цудоўна сказаў: «*Паэзія – хвароба ўсіх вякоў. / Паэзія – служанка й каралева.*» Відавочна, што каралева, бо не кожнаму дадзена праз рыфмаванае, вобразнае, высокапаэтычнае пазнаваць і апісваць свет, і служанка – бо вартуе душы, служыць часу.

Дакранайцеся да творчасці літаратурнай, адкрывайце душы свету і словам, будзьце творцамі і сваёй душы, і свайго жыцця, будзьце паэтамі па жыцці.

Валянціна Варанаева